

»Sacramentum hoc magnum est«

O nekim vidovima plodnosti ženidbene sakramentalne milosti

SANI GILJA* – BORIS VULIĆ**

• <https://doi.org/10.31823/d.26.3.3> •

UDK: 27-45-555 • Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 8. rujna 2017. • Prihvaćeno: 17. rujna 2018.

Sažetak: Sakrament ženidbe temelj je kršćanske obitelji iz koje ona prima posebnu snagu da postane mjesto milosti za društvo i svijet. Razumijevanje braka isključivo kao slobodom bračnih partnera određenu postojanost iznutra rastaće ozbiljnost bračne ljubavi, koja postaje slabašna spram i najmanjih izazova. U pozadini takvoga shvaćanja stoji veličanje ega pojedinca, koje za sobom povlači negativan stav spram tradicionalnoga shvaćanja kršćanskoga braka. U članku se pokazuje kako slavlje sakramenta ženidbe, koje u sebi uključuje sve ono dobro i plemenito što je kultura unijela kao znak društvene i pravne važnosti braka, naravnost braka polaže u sasvim novi sakramentalni i sakralni kontekst. U tome se horizontu otkriva bitna unutarnja povezanost ženidbe sa svim sakramentima Crkve, osobito euharistijom. Euharistijski trajno snažena, ženidbena sakramentalna milost postaje djelatna i plodna ne samo u obličju erosa, nego ponajviše kao agape, kao ljubav koja poziva čovjeka da umre sebi kako bi sebe istinski ostvario u bračnom i obiteljskom zajedništvu. Članak svojim promišljanjima želi doprinijeti da kršćanski supružnici u suvremenim kušnjama, s punom sviješću o teološkom identitetu kršćanske obitelji, ozbiljnije surađuju s milošću sakramenta ženidbe, postajući tako u svijetu jedinstveni i nezamjenjivi znak Kristove otajstvene ljubavi prema Crkvi.

Ključne riječi: sakrament ženidbe, brak, obitelj, euharistija, svetost, poslanje.

Uvod

Među svim odnosima i vezama koje čovjek gradi kroz život jedinstveno mjesto pripada intimnom zajedništvu muške i

* Sani Gilja, dipl. teol.,
univ. spec. theol.,
A. Mihanovića 11,
32100 Vinkovci,
Hrvatska,
sanimarija@gmail.com

** Doc. dr. sc. Boris Vulić,
Katolički bogoslovni
fakultet u Đakovu
Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17,
p.p. 54, 31400 Đakovo,
Hrvatska,
vulic@me.com

ženske osobe – zajedništvu ljubavi koja je otvorena plodnosti. To zajedništvo *uklesano* je u čovjekovu narav, a većina ga ljudskih društava kroz povijest potvrđuje osobitom ceremonijom ili obrednim činom koji se naziva ženidba. Upravo obrednost čina ženidbe potvrđuje društvenu i religioznu važnost ulaska muškarca i žene u jednu novu životnu dimenziju.¹ Ženidba kao društvena i religiozna potvrda veze u koju ulaze muškarac i žena u svojim raznim pojavnim oblicima prisutna je od najranije čovjekove povijesti. Možemo reći da postoji temeljna suglasnost između primitivnih društava i onih društava koje smatramo razvijenim da se ulasku svojih članova u bračni odnos pridaje velik značaj. To potvrđuje obrednost ženidbe, kao i društvena proslava u kojoj sudjeluje uži ili širi krug ljudi, a koji su važan dio društvenoga okruženja osoba koje sklapaju ženidbu.

Međutim je posve razvidno da društvu suvremenoga zapadnoga kulturnoga kruga, na mnogim razinama ozbiljno označenoga individualizmom i liberalizmom, više odgovaraju slobodne veze od braka kao takvoga. Njega se prepoznaje ponajviše kao institucionalnu vrijednost i nasljedstvo tradicije koje više sputava nego što koristi. Kako je poznato, industrijska revolucija na društvenoj sceni Zapada donosi velike i ne nužno loše promjene. Tako se na primjer brak više ne sklapa odlukom obiteljskih poglavara, koji su nekoć donosili konačnu procjenu o korisnosti ženidbe za široku obiteljsku zajednicu. Odabir bračnoga druga danas pripada pojedincu i vođen je uglavnom njegovim nahođenjima i preferencijama. To znači da se sklapanje ženidbe temelji na ljubavi kao trajnoj i postojanoj vezi između osoba koje se spremaju na ulazak u brak. Iz horizonta je tako nestala mogućnost da se brak temelji na mogućoj *korisnosti* za širu obitelj ili društvo.

1. Restrukturiranje tradicionalnoga shvaćanja braka

1.1. FENOMEN SLOBODNIH VEZA

Pastoralna konstitucija Drugoga vatikanskoga sabora *Gaudium et spes*, koja progovara o Crkvi u suvremenom svijetu, ulazi u srž promijenjenih okolnosti u kojima se odvija život suvremenoga čovjeka. Konstitucija primjećuje: »Promjena mentaliteta i struktura često dovodi u pitanje tradicionalne vrijednosti, napose među mladima, koji su često nestrpljivi, dapače se zbog nezadovoljstva i bune, pa svjesni svoje važnosti u društvenome životu žele što skorije u njemu vršiti svoju ulogu.«²

¹ Usp. V. ZAGORAC, Liturgijsko slavljenje ženidbe u povijesti i danas, u: *Bogoslovska smotra* 49(1979.)1-2, 152-162., ovdje 152.

² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu »Gaudium et spes« (= GS), u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, 1998. (= *Dokumenti*), br. 7.

Mladi su pokretačka snaga svakoga društva, no način njihova sudjelovanja u životu svijeta uvelike se razlikuje od prijašnjih vremena. Forme, zakonitosti, običaji i tradicije odbacuju se s lakoćom i preuzimaju se obrasci mišljenja i ponašanja kojima je težište vlastito zadovoljstvo i vremenita sreća kao najbolji plodovi ljudske slobode. U tom kontekstu ženidba više nije samorazumljivo određenje ni za mlade kršćane koji su život naumili provesti u svjetovnom staležu.

Pred mladim osobama stoje posve slobodni odabiri putova kojima žele poći, a sklapanje braka i stvaranje obitelji ne čine se privlačnima jer njihova konačnost stavlja ogradu na beskrajna prostranstva osobnih težnji i stremljenja prema ostvarenju vlastitih snova. Mladi stoga sve češće radije odabiru forme odnosa koje naglašavaju osobnu važnost partnera i stvaraju privid mogućnosti povlačenja iz toga odnosa bez ikakvih posljedica. Francuski sociolog Jean-Claude Kaufmann rekao bi kako mladi zapravo pružaju *snažni otpor* bračnoj integraciji.³ Slobodne veze ne podrazumijevaju nužno odricanja samoga sebe, samoprijegor, sebedarje i posvemašnju otvorenost partneru, a spomen spremnosti na žrtvu za drugoga proglašava se reliktom prošlih, a to ujedno znači i nazadnjačkih vremena.

Promijenjena paradigma muško-ženskih odnosa i novi pojavni oblici intimnoga partnerstva imaju mnogostruke uzroke. Među razlozima koji doprinose drukčijoj ženidbenoj stvarnosti modernoga doba možemo spomenuti samo neke kao što su emancipacija žene, potvrda njezine društvene ravnopravnosti, nova uloga koju je ostvarila na tržištu rada te pojava kontraceptivnih sredstava kojima se precizno utječe na kontrolu rađanja. Kontrolom rađanja žene su iz ruku muževa i očeva preuzele važan čimbenik za uvjerenje o svojoj samostalnosti i suverenosti. Ako žele, žene se umjesto majčinstva mogu posve posvetiti svojoj karijeri, bez ikakve javne društvene osude. Žene se danas penju vrlo visoko na ljestvicama društvenoga uspjeha zahvaljujući svojim ostvarenjima i ambicijama te bez zaštitničke ruke supruga-pokrovitelja. Žele li potomstvo, napredak medicine i tehnologije na raspolaganje im nudi širok dijapazon mogućnosti za ostvarenje tih ciljeva i bez bračnoga partnera. Nastojeći se odužiti ženi za stoljeća nepovoljnoga položaja koje je zauzimala na društvenoj sceni, društvo ju glasno bodri i daje joj poticaj da ostvari sve svoje snove. Sve to po sebi nije ni loše ni pogrješno, no ženi koja se odlučuje odabrati brak i obitelj stavlja dodatan teret prijekora neofeminističkih misaonih struja koje kao da ju optužuju ovim ili sličnim riječima: Generacije žena su se borile za tvoju emancipaciju, a ti ju besmisleno odbacuješ svojevoljnim pristankom na ulogu nečije sluškinje!

³ Usp. J. KAUFMANN, *Život u dvoje. Analiza uspostavljanja para kroz odnos prema rublju*, Zagreb, 2004., 71.

Pogled nekoliko generacija unatrag kad su slobodne veze postale ravnopravnom, čak i poželjnijom alternativom braku, koji čovjeka uvlači u zamke institucionalnosti, daje zanimljivu perspektivu. Možemo se složiti s Jean-Claudeom Kaufmannom koji o slobodnim vezama u svojem djelu *Život u dvoje. Analiza uspostavljanja para kroz odnos prema rublju* zaključuje: »Parovi koji samo žive zajedno zastupaju drugačije vrijednosti od parova koji su vjenčani: ne radi se o probnom braku. Međutim, taj drukčiji bračni odnos u pravilu završava institucionalizacijom, čak i ako ne poprimi uvijek službeni oblik braka. Malo po malo, neprimjetno, mladi ljudi koji žive zajedno, s vremenom gube svoju posebnost postupno osnivajući svoje kućanstvo, stječući navike i usavršavajući pravila interakcije, pojačavajući bračnu integraciju. Razlika u odnosu na vjenčane parove samo je u stupnju i oblicima koje poprima taj još evolutivniji proces: zajedničko stanovanje jednostavno daje tek mali prostor slobode kako bi se usporila evolucija.«⁴

1.2. JE LI BRAK ZAISTA GROBNICA LJUBAVI?

Možda je pretjerano reći kako se na parteru koji je pripremio novovjekli Zapad odigrava sraz ideje *Savršene Slobodne Ljubavi* i njezina ljutoga takmaca *Braka Grobnice Ljubavi*, no ta slika nije daleka od stvarnosti. Najtočnija dijagnoza vjerojatno bi bila ona koja kaže kako naše društvo nema poteškoća s činom ženidbe kao svečanom potvrdom ljubavi, već se problem vidi u bračnoj svezi koja ne odgovara svjetonazoru novoga vijeka. Ljubav koju smo naveli kao glavni, načelno, općeprihvaćeni razlog sklapanja ženidbe brzo se povlači pred izazovima koju donosi svakodnevnica jer ju čovjek prepoznaje samo dok nosi obličje *erosa*. *Agape*, ljubav koja poziva čovjeka da umire sam sebi i siđe s prijestolja sebeljublja radi drugoga, suvremeni čovjek slabo poznaje.

Brak se stoga prihvaća u kompromisnoj inačici prema kojoj partneri ostaju zajedno dok im takav oblik udruživanja odgovara. Ženidbi koja se odlikuje značajkama trajnosti, nerazrješivosti, *jednosti* i vjernosti novi naraštaji mogu se samo diviti kao rijetkoj stvarnosti koja zapravo pripada prošlim vremenima, a koja se iznenada našla u kontekstu modernoga duha.

Nisu davno odmakla vremena kada je ženidba bezuvjetno smatrana važnom društvenom stvarnošću kojoj nema takmaca među drugim oblicima partnerskoga suživota. Danas pak različiti oblici emotivnih saveza jednakopravno dijele mjesto s tradicionalnim konceptom bračne zajednice. Svjetonazor koji prožima mentalitet suvremenoga Zapada odbacuje sve ono što se protivi čovjekovoj čežnji za potpunom autonomijom i slobodom. Međutim društvo ipak ne odbacuje ženidbu u potpunosti jer je svjesno kako je ona njezina konstitutivna jedinica. Zato se u duhu

⁴ *Isto*, 67.

vremena nastoji postići ravnoteža između samoodržanja, zbog kojega mu je ženidba koja stvara novi život nužna, i pogodovanja liberalnom individualizmu, odnosno životnoj filozofiji privlačnosti i korisnosti, čija je konačna pozadina podilaženje egu pojedinca.

Takva promišljanja mnogi naši suvremenici odbacit će kao preoštar sud. Nije li istina da upravo zapadno kulturno okružje neumorno promiče ljubav u svim njezinim pojavnim oblicima, a čovjek današnjice ženidbu sklapa upravo kako bi pred širom društvenom zajednicom potvrdio svoj ljubav?

Nasuprot sve prisutnijem shvaćanju braka kao partnerstva bez čvrstih granica stoji kršćanska tradicija iz koje proistječe čvrst stav kako brak ne može biti izjednačen s drugim oblicima emotivnih partnerstava jer je temelj na kojem je sazdan Božji naum koji ima za čovjeka.⁵

Dobro je zato suvremenom čovjeku na mnogim razinama i na mnogo načina prizvati u svijest činjenicu da se oduzimanjem predznaka svetosti ženidbi zapravo doprinosi rastakanju zaglavnoga kamena na kojem se gradi društvo. Drugim riječima, restrukturiranje tradicionalnoga koncepta braka i obitelji pogoduje razaranju obitelji kojoj se i dalje ne može oduzeti status osnovne jedinice svakoga društva.

2. Milost sakramentalnoga braka

2.1. OBLIKOVANJE KRŠĆANSKE ŽENIDBE

Kršćanstvo se od samih svojih početaka i u svim svojim inkulturacijama bitno označava kao *Radosna vijest spasenja*. U dinamici inkulturacije u pojedine narode kršćanstvo poštuje i prihvaća njihove običaje, zakone, kulturu, načine odijevanja i prehrane, forme ophođenja prema drugima. Ukratko, preuzima i na svoj način tumači, odnosno polaže u novi kontekst vjere sve ono što se izravno ne kosi s postulatima kršćanske vjere i morala.

Kršćanstvo i kultura u neprestanoj su interakciji.⁶ Vjera, nauk i duhovnost koji proizlaze iz kršćanstva bili su i ostaju izvorište i nadahnuće razvoju umjetnosti, književnosti i arhitekture. Kršćanstvo je dalo izuzetan doprinos razvoju znanosti i obrazovanja. Bez značajnoga udjela kršćanskoga *caritasa* teško bismo mogli zamisliti mnogolike humane i humanitarne djelatnosti koje svijet boje tonovima dobrote, a značajan doprinos daju i borbi za postizanje socijalne pravednosti u svijetu. Kultura je pak medij kroz koji čovjeku kršćanstvo komunicira, odnosno posreduje poruku spasenja koju mu je predao Isus Krist. Kršćanstvo se služi jezikom kulture

⁵ Usp. GS, br. 48.

⁶ Jedinstveni pristup spomenutoj dimenziji u: P. TILLICH, *Teologija kulture*, Rijeka, 2009.

kako bi pronašlo pristup do čovjeka ponikloga unutar njezina okrilja. Krvna slika kulturnoga Zapada bez utjecaja kršćanstva na njegovu *evoluciju* rano bi pokazala znakove anemije. Gotovo sve čime se kao Europljani ponosimo nosi znakove koje je stoljećima utiskivalo kršćanstvo.⁷ U to se, jamačno, svakako treba ubrojiti i stvarnost braka i obitelji.

Prva stoljeća kršćanstva nisu pridavala izrazitu pozornost razvoju doktrine i discipline kojoj je u središtu ženidba jer je ženidba smatrana prirodnom stvarnošću. Kršćanstvu koje se širilo najčešće su pristupale zrele osobe koje su već živjele ženidbu sklopljenu u krilu kulturno-religioznoga kruga iz kojega su potekle. Njihovoj ženidbi nije se smatralo potrebnim davati naknadni blagoslov ili ju ukrjepljivati u Crkvu. Bez velikih preispitivanja Crkva je do Tridentskoga sabora priznavala valjanost i ženidbama koje su sklopljene bez neke izvanjske obredne forme ako je ta ženidba sklopljena uz obostrani pristanak zaručnika. Tek od VIII. stoljeća, i to zbog pastoralnoga razloga, snažnije se ustraje na nazočnosti crkvenoga službenika pri sklapanju ženidbe.⁸

Ženidba se poimala kao stvarnost duhovne naravi koja se živi »u Gospodinu« (usp. 1 Kor 7, 39). Bog, stvoritelj i obnovitelj svega u Isusu Kristu, otkupljenjem paloga čovjeka pridiže iz grijeha i sve ono što je ljudsko, naravno, a to znači i stvarnost ženidbe. Zato su odbacivani samo oni običaji pri sklapanju ženidbe koji su imali izravne veze s poganskim bogoštovljem i idolatrijom. To osvjetljava činjenicu da su razne kulture u kojima se kršćanstvo utjelovilo imale znatan utjecaj na razvoj liturgijske i kanonske forme ženidbe. Darivanje zaručnickoga prstena, razmjena prstenja, bijela haljina, veo na nevjestinoj glavi i svečana izmjena privole samo su neki od običaja koji se povezuju uz ceremoniju ženidbe. Štoviše, smatraju se osobitostima koje obred crkvene ženidbe razlikuje od građanski sklopljene ženidbe ili one koju sklapaju pripadnici drugih vjera. Raščlanjujući međutim činove i znakove koji pripadaju liturgiji ženidbe, uočava se kako bi u nastojanju da se kršćansku ženidbu ogoli od svega što je preuzela iz poganstva, antičkih kultura i kultura ranoga srednjeg vijeka malo toga preostalo od ženidbenoga ceremonijala. Taj dojam doći će snažnije do izražaja stavimo li u središte pozornosti običaje koji prate sklapanje ženidbe, na primjer zaruke, darivanje miraza, roditeljski blagoslov na kućnome pragu i sl. Bijela haljina, veo i blagoslov zaručnice na pragu očinske kuće zapravo izviru iz rimskoga religioznoga obreda sklapanja braka. Javno očitovanje pristanka na ženidbu i izmjenu privole među zaručnicima možemo usporediti s rimskom civilnom ceremonijom ženidbe iz VI. i VII. stoljeća koja ima juridičke osnove. Zaručnički

⁷ Od mnogobrojne literature o tome, ukazujemo na: R. REMOND, *Velika iznašašća kršćanstva*, Zagreb, 2010.

⁸ Usp. V. ZAGORAC, *Liturgijsko slavljenje ženidbe u povijesti i danas*, 158.

prsten svjedok je pak germansko-franačke tradicije gdje poglavari plemena *sklapaju posao*. Zaručnik prstenom ili određenom svotom novca kao zalogom dokazuje da je sposoban skrbiti se za buduću ženu i obitelj. Forma sklapanja braka bila je uređena prema društvenim običajima prostora i vremena. Međutim Crkva je provodila duhovnu pripremu zaručnika i pastoralnu pratnju novonastale obitelji te tako sve običaje i obredne izraze trajno polagala u novi kontekst – kontekst kršćanske vjere.⁹

Prve sa sigurnošću utvrđene tragove kršćanske ženidbene liturgije možemo pronaći tek nešto prije IV. stoljeća. Kršćanska liturgija ženidbe polako se razvijala iz građanskih ceremonija na koje se nadovezivao svećenički blagoslov. Sam obred umnogome je varirao od jedne do druge kršćanske zajednice, a mnoge nijanse u obredu ženidbe i danas možemo uočiti među katoličkim crkvenim zajednicama različitih obreda. Pojedine zajednice, kako smo istaknuli, ceremoniju ženidbe svojstvenu njihovu kraju kristijanizirale su dajući kršćansko značenje pojedinim elementima postojećega obreda. Tragove promjene simboličke semantike gesta i znakova koji su se stopili s kršćanskom liturgijom ženidbe zapažamo i u latinskom obredu ženidbe i u obredima istočnih Crkava, na primjer u sljedećem: prsten, *coniunctio dextrarum*, poljubac, blagoslov zaručnika i predmeta koje će oni upotrebljavati, vijenac, predaja zaručnice i čaša iz koje zaručnici zajedno piju.¹⁰

2.2. SAKRAMENTALNA VIZURA ŽENIDBE

Suvremeni pristup ženidbi kako ju vidi Crkva nerijetko odvede u stupicu isključivoga promatranja ženidbe kroz prizmu pravničke logike. Tomu može svakako pridonijeti dominantnost pravničke terminologije u kršćanskom govoru o ženidbi, poput pojmova *ugovor*, *pristanak*, *dopuštenost* i *valjanost*, kao da pravni okvir u koji smo ju pokušali utisnuti može nadvisiti činjenicu da je ženidba među kršćanima misterij čiji se smisao ne zaustavlja na izvanjskoj formi. Izvanjski oblik sklapanja ženidbe, dakako, ima svoj smisao jer je sadržaju potrebna forma koja ga nosi, no puka pravna terminologija, kao i sekundarni čimbenici sklapanja te proslave ženidbe, odveć često zastire njezino pravo značenje.

Čovjekova životna igra odvija se u okrilju vremenitosti, ali glavna izvedba priprema se u vječnosti. Tijekom cijeloga svoga zemaljskoga hoda čovjek ostaje bogotražitelj koji teži pronaći model po kojem je stvoren. Bog pak neumorno doziva grijehom ranjeno ljudsko biće, koje je stvorio iz ljubavi, iznalazeći uvijek nove putove kojima vjerno do njega dolazi. Oduhovljujući materiju i praveći iskorak iz vječnosti u vremenitost, Bog čovjekovu povijesnost prožima dahom vječnosti. Kako bi se oči-

⁹ Usp. I. ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, Zagreb, 2009., 126., 128., 135-136., 150., 180.

¹⁰ Usp. V. ZAGORAC, *Liturgijsko slavljenje ženidbe u povijesti i danas*, 157.

tovao svomu stvorenju, ostaje u poniznom stavu u kojem se prigiba palom Adamu i nudi mu novu nadu. Izlazeći čovjeku ususret, Bog se utjelovljuje i ostaje djelatno nazočan u svijetu do kraja vremena, i to na jedinstven način u stvarnosti crkvenih sakramenata. Definiranje otajstvene stvarnosti, čiju puninu kao ograničena bića tek naslućujemo, izmiče ljudskom razumu. Sakrament možemo pokušati protumačiti shvativši ga kao vidljiv znak nevidljive Božje milosti, odnosno kao posrednika pomoći spasenjskoga dijaloga i saveza između Boga i čovjeka. Jezik simbola kojim mu se Bog obraća stoga mu nije nepoznat, premda mu izraz ne razumije posve u njegovoj bogatoj slojevitosti i ne govori ga u potpunosti tečno. Posve je normalno za takve stvarnosti, kao što su sakramenti, da razumijevanje kasni u odnosu na samo iskustvo stvarnosti.

Sakramenti koje je ustanovio Krist prate vjernika od rođenja do kraja života. Osim antropološkoga vida, ta činjenica nosi i teološku istinu prema kojoj ni jedno razdoblje čovjekova života nije lišeno potpore Božje milosti. Sakramenti su međusobno iznutra povezani čvrstim sponama koje tvore nedjeljivu cjelinu i samo kao takva cjelina potpuno daruju milost čiji su znakovi. Božju milost nije moguće uvjetovati ni iznuditi. Bog ju daruje slobodno, besplatno i nezasluženo. Ostajući vjeran prema čovjeku kao kruni svoga djela stvaranja i spasenja, kao posljednju prepreku prema milosti koja je djelovanje Duha Kristova već u čovjeku Bog ostavlja njegov slobodan pristanak. Konstitucija o liturgiji Drugoga vatikanskoga sabora *Sacrosantum concilium* podsjeća katoličke vjernike da sakramenti omogućuju »pravo raspoložim vjernicima da im se gotovo svaka zгода života posvećuje božanskom milošću koja proistječe iz vazmenog otajstva muke, smrti i uskrsnuća Krista, od kojeg svi sakramenti i blagoslovine crpe svoju moć.«¹¹

Sakramentalnost podrazumijeva dijaloški i slobodni odnos ljubavi između Boga i čovjeka. Bog čovjeku u sakramentu posreduje milost koja čovjeka otvara Bogu i prijateljuje ga Kristu. Čovjek na milosnu ponudu odgovara vjerom da bi ista milost u njegovu životu postala plodnom i djelotvornom. Možemo reći da poziv izgubljenomu sinu da se vrati domu svoga Oca, koji je izgovoren Kristovom žrtvom na križu, nastavlja odjekivati kroz sva vremena upravo u sakramentima i po njima.

Klice teologije sakramenata niču u Svetom pismu Novoga zavjeta i od prvih kršćanskih vremena postupno se razvija. U skolastičkom promišljanju dobiva čvrste orise, a konačan oblik donose joj oci Tridentskoga sabora (XVI. stoljeće). Sinoda u Veroni održana 1184. godine ženidbu je uvrstila među crkvene sakramente, što

¹¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o liturgiji »Sacrosantum concilium« (= SC), u: *Dokumenti*, br. 61.

je potvrdio Drugi ekumenski lionski sabor 1274. godine.¹² Definiranje katoličkoga stava o ženidbi umnogome duguje doprinosu sv. Augustina, sv. Tome Akvinskoga te sv. Bonaventure. Sumirajući katolički nauk o sakramentu ženidbe nakon Drugoga vatikanskoga sabora, Međunarodna teološka komisija zaključuje kako: »Već sama činjenica da je kršćanska ženidba uključena u ekonomiju spasenja dopušta da je nazovemo 'sakramentom' u širem smislu.«¹³ Svojim naporima da ženidbu ubroje među crkvene sakramente srednjovjekovni teolozi i saborski oci nisu joj pridodali nešto novo, nego su samo izbistrili istinu o ženidbi koja joj pripada po odluci božanske providnosti danoj u samoj božanskoj objavi. Stav je Katoličke Crkve o ženidbi jednoznačan – ženidba je znak Krista, osobito njegove ljubavi prema Crkvi (usp. Ef 5, 32), i to sakramentalni znak koji posreduje milost. Stav da je ženidba vidljivi znak kojim se posreduje sakramentalna milost zauzimaju već tridentski saborski oci u odnosu na reformacijski pogled na ženidbu: »Milost pak koja će usavršiti tu naravnu ljubav i (koja će) potvrditi nerazrješivo jedinstvo i posvetiti supružnike, svojim je trpljenjem zaslužio sam Krist utemeljitelj i usavršitelj časnih sakramenata.«¹⁴

Drugi vatikanski sabor u dekretu *Apostolicam actuositatem* slijedeći sv. Pavla koji u svojoj Poslanici Efežanima za ženidbu kaže *sacramentum hoc magnum est* (Ef 5, 32)¹⁵ i tisućljetnu tradiciju Crkve ponovno potvrđuje: »Stvoritelj svega ustanovio je bračnu zajednicu kao izvor i temelj ljudskog društva i svojom je milošću učinio velikim sakramentom u odnosu na Krista i Crkvu.«¹⁶

Govori li se o braku i obitelji iz perspektive Katoličke Crkve, razumijeva se kako je taj poseban stalež svojstven vjernicima laicima. Teologija i duhovnost Crkve nisu uvijek bile, da tako kažemo, prikladno pozorne i pravedne prema tom staležu. Ženidbeni život laika konkretno se držao manje savršenim od života koji se provodio u posvećenom djevičanstvu. Ženidba je čak poimana manjim zlom od života u bezvlađu požude, no nije govorila jednostavno shvaćenim simbolizmom kršćanske eshatologije i stoga je gubila utrku za postizanjem evanđeoske savršenosti. Anatema kojom Tridentski sabor udara one koji smatraju da je bračno stanje blaženije

¹² Usp. W. BRANDMÜLLER, Jednost i nerazrješivost ženidbe, u: R. DODARO (ur.), *Ostati u Kristovoj istini. Ženidba i pričest u Katoličkoj Crkvi*, Split, 2015., 107-124., ovdje 117.

¹³ Citirano prema A. MATELJAN, Sakramentalnost kršćanske ženidbe. Propozicije Međunarodne teološke komisije i Kristološke teze G. Martelea, u: *Crkva u svijetu* 43(2008.)4, 550-573., ovdje 558.

¹⁴ H. DENZINGER, P. HÜNERMANN (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002. (= DH), br. 1799.

¹⁵ Prema *Vulgatinom* prijevodu, na: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Ephesios+5%3A32-33&version=VULGATE> (10. 9. 2017.)

¹⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika »Apostolicam actuositatem« (= AA), u: *Dokumenti*, br. 11.

od celibata zacijelo je odgovarala i takvomu shvaćanju: »Tko kaže da stanje braka treba pretpostaviti stanju djevičanstva ili celibata ili da nije bolje i blaženije ostati u djevičanstvu ili celibatu nego vezati se ženidbom neka bude kažnjen anatemom.«¹⁷

Prepoznajući potrebu za tim, Drugi vatikanski sabor uzima zadaću podsjećati na čast i dostojanstvo na koje taj stalež ima pravo. Bibličar i teolog Bonaventura Duda u svom komentaru V. poglavlja dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* odgovara na pitanje koje još uvijek budi prijepore: Je li celibat doista uzvišeniji oblik života od ženidbenoga staleža? Duda daje zanimljiv i perspektivama bogat odgovor: »*Apstraktno* govoreći, djevičanstvo, jer je – po Evanđelju i po sv. Pavlu – već predokus budućega svijeta, uvodi u eshatološko stanje čovječanstva. No *konkretno*, savršenije je ono stanje za koje se čovjek osjeća pozvan pa nastoji živjeti svetost tog stanja.«¹⁸ Sabor nadalje ukazuje na to da su vjernici laici krštenjem pripojeni Kristovu tijelu te su tako dionici njegove svećeničke, kraljevske i proročke službe.¹⁹ Svoju misiju laici ispunjavaju u svijetu posvećujući ga svojim svakidašnjim životom i radom te podižući nove naraštaje krštenika doprinose širenju Kraljevstva Božjega. Taj poseban poziv namijenjen vjernicima laicima milosnu okrjepu dobiva i crpi upravo iz ženidbe, sakramenta po kojem primaju svoje osobito poslanje u svijetu.²⁰

Zakonik kanonskoga prava prenosi duh koncilskoga naučavanja o ženidbi ističući: »Krist Gospodin uzdigao je na dostojanstvo sakramenta ženidbeni savez među krštenima, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobromu supruga te k rađanju i odgajanju potomstva. Stoga među krštenima ne može biti valjana ženidbenog ugovora koji ujedno ne bi bio sakrament.«²¹

2.3. ŽENIDBA U ODNOSU S DRUGIM SAKRAMENTIMA

Već smo istaknuli kako su sakramenti među sobom iznutra bitno povezani u nedjeljivu cjelinu. Sakramenti stoje u službi ostvarivanja sakramentalnosti same Crkve kao Tijela Kristova i Božjega naroda.²² Sakrament ženidbe ne možemo izdvojiti među ostalim šest sakramentima i zanemariti komunikaciju milosti koja među njima nikada ne prestaje. Zato je posve razumljiva preporuka *Zakonika kanonskoga prava* da kršteni katolici koji nisu primili sakrament potvrde to učine prije sklapanja

¹⁷ DH, br. 1810.

¹⁸ B. DUDA, Svetost – poziv svih kršćana, u: *Bogoslovska smotra* 48(1979.)3-4, 189-207., ovdje 204.

¹⁹ Usp. SC, br. 31.

²⁰ Usp. *isto*, br. 113.

²¹ *Zakonik kanonskog prava*, Zagreb, 1996. (= ZKP), kan. 1055.

²² Usp. F. COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997., 525.

sakramenta ženidbe, a u vremenu neposredne priprave za slavlje toga sakramenta potiče zaručnike pristupanju sakramentima pomirenja i euharistije.²³ Tim preporukama želi se naglasiti jedinstvenost ustanove sakramenata i jedan izvor čitave sakramentalne milosti.

Anton Tamarut u svome pregledu suvremene teologije ženidbe ukazuje na to da se kršćanska ženidba nadovezuje na sakrament krštenja i predstavlja, zapravo, svjedočanstvo krsnoga saveza koje zajednički izriču supružnici. Uspoređujući učinke sakramenta potvrde i sakramenta ženidbe, pojašnjava kako se učinak koji sakrament potvrde ima za osobu čija vjera dobiva sakramentalan biljeg u sakramentu ženidbe prostire na bračne drugove koji su postali jedno tijelo.²⁴

Dekret o službi i životu prezbitera zadnjega koncila *Presbyterorum ordinis* tvrdi kako su sakramentu euharistije upravljani svi ostali sakramenti.²⁵ Temeljeći svoje smjernice na teološki logičkoj matrici cjelovitoga poimanja sakramentalnosti, Drugi vatikanski sabor daje preporuku kako bi se slavlje toga sakramenta u zapadnom rimskom obredu redovito trebalo odvijati tijekom euharistijskoga slavlja.²⁶ Preporuku Sabora podržava i *Zakonik kanonskoga prava* te obnovljeni obred ženidbe. Usmjerenost sakramenta ženidbe prema euharistiji uočljiva je i u obredu slavlja ženidbe katolika istočnoga obreda. *Zakonik kanona istočnih Crkava* sugerira: »Katoličkim zaručnicima svesrdno se preporučuje da prigodom slavljenja ženidbe prime Euharistiju.«²⁷ Promišljajući o spomenutoj preporuci Drugoga vatikanskoga sabora i odnosu sakramenta ženidbe i euharistije, Vladimir Zagorac zaključuje kako je najvažniji korak obnovljene liturgije toga sakramenta njezino uključivanje u euharistijsko slavlje. Zagorac također drži kako novi smještaj obreda ženidbe u okrilje euharistijske proslave najjasnije osvjetljava pashalno-anamnetički značaj toga sakramenta jer ga izravno povezuje sa središnjim spomen-činom Isusa Krista.²⁸ Sklapanje ženidbe tijekom euharistijskoga slavlja najočitije izriče istinu da je euharistija središte, izvor i vrhunac cijeloga kršćanskoga života te da se osobita milost koja se zadobiva sakramentom ženidbe razvija i raste hraneći se za stolom euharistijske gozbe. Neraskidiva sveza među sakramentima i dvostrukost izvorišta s kojih oženjeni vjernici crpe milost potrebnu za život u svojem staležu najjasnije se očituju

²³ Usp. ZKP, kan. 1065.

²⁴ Usp. A. TAMARUT, Suvremena teologija braka i obitelji, u: *Bogoslovska smotra* 85(2015.)3, 679-700., ovdje 692.

²⁵ DRUGI VATIKANSKI SABOR, Dekret o službi i životu prezbitera »Presbyterorum ordinis« (= PO), u: *Dokumenti*, br. 5.

²⁶ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 1621; SC, br. 78.

²⁷ *Zakonik kanona istočnih Crkava*, Zagreb, 1996., kan. 783., §2.

²⁸ Usp. V. ZAGORAC, Liturgijsko slavljenje ženidbe u povijesti i danas, 159.

je u tako povezanim obredima. Teolog Matthias Joseph Scheeben jasno sintetizira ukorijenjenost sakramenta ženidbe u euharistijsko otajstvo: »Euharistija je sakrament našega otkupljenja. Ona je sakrament Zaručnika i Zaručnice. Euharistija prisutnošću i ostvarivanjem na sakramentalni način obnavlja Kristovo otkupljenje koji je Crkvu 'stvorio' kao svoje tijelo. S tim je 'tijelom' Krist povezan kao zaručnik sa zaručnicom. U tomu 'uzvišenom otajstvu' Krista i Crkve uključeno je od 'početka' zasnovano trajno 'jedinstvo dvoje' muža i žene.«²⁹ Približavajući teologiju sakramenata Karla Rahnera širem čitateljskom krugu, Ivan Antunović o komunikaciji sakramenta ženidbe i sakramenta euharistije kaže: »U sakramentu braka supružnici primaju blagoslov s križa, zagarantiranu milost za ustrajnost, za produbljivanje i stalno obnavljanje snage za svoj savez s Kristom.«³⁰ Spomenimo ovdje i to da teološka obrazloženja koja povezuju sakrament ženidbe s euharistijom, a kojih kroz povijest Crkve ne manjka, što svjedoče i nekoliko gore izabranih misli, potkrepljuju praksu Crkve koja potpuno sudjelovanje u euharistijskome slavlju ne može omogućiti vjernicima koji su sklopili drugi civilni brak nakon rastave od supružnika s kojima su vezani sakramentom ženidbe.

2.4. UČINCI SAKRAMENTA ŽENIDBE

»Kršćanska ženidba je, dakle, po sebi stvarni i vlastiti znak spasenja koji udjeljuje milost Isusa Krista«, riječi su iz izjave Međunarodne teološke komisije, koja je 1977. godine objavila *Propozicije o katoličkom nauku o sakramentu ženidbe*.³¹ Milost koju posreduje sakrament ženidbe Bog nudi, a čovjek po svom slobodnom opredjeljenju prihvaća u obredu sklapanja ženidbe. Obred u kojem zaručnici jedno drugomu podjeljuju sakrament ženidbe pred službenikom Crkve i svjedočanstvom zajednice ima kanonski oblik kako bi se Kristov vazmeni misterij kojem se na taj način pridružuju snažnije izrazio. Proizvoljan odabir oblika u kojem se ima sklopiti ženidba, a napose praksa sklapanja tajnih ženidbi koja je često rezultirala zloupotrebama, dokinut je poznatim dekretom *Tametsi* koji je donio Tridentski sabor.³² Nastojeći suzbiti zloporabe ženidbe do kojih je dolazilo, ustanovljena je obveza sklapanja ženidbe u liturgijskoj formi kako bi privola zaručnika na brak dobila javni oblik i svjedočanstvo zajednice, a to znači ne samo liturgijsku obrednu dinamiku nego i jasnu eklezijalnu dimenziju slavlja.

²⁹ M. J. SCHEEBEN, *I misteri del cristianesimo: essenza, significato e sintesi*, Brescia, 1960., 594.

³⁰ I. ANTUNOVIĆ, Milosni učinci sakramenta ženidbe prema K. Rahneru, u: *Obnovljeni život* 57(2002.)3, 353-367., ovdje 360.

³¹ Citirano prema A. MATELJAN, Sakramentalnost kršćanske ženidbe, 558.

³² Usp. DH, br. 1813-1816; F. COURTH, *Sakramenti*, 252.

Sakramentalnost ženidbe predstavlja odijevanje naravne ljudske ustanove, označene čovjekovim grijehom, ruhom novoga, sakramentalnoga dostojanstva. Slaveći sakrament ženidbe, zaručnici (djelitelji toga sakramenta!) ponazočuju Krista zaručnika koji se sjedinjuje s Crkvom zaručnicom. Kršćanska ženidba svoj, da tako kažemo, prvotni model i konačni ideal vidi jedino u zaručničkom jedinstvu Krista i Crkve, a po kojem je ženidba na jedinstveni način blagoslovljena među svim ljudskim odnosima: »Krist Gospodin je blagoslovom obasuo tu mnogostruku ljubav koja je potekla iz vrela božanske ljubavi koja je sazdana na sliku njegova sjedinjena s Crkvom.«³³

Naravnu komplementarnost i međusobnu upravljenost muškarca i žene koje se teže ostvariti u trajnoj vezi Bog je blagoslovio pri samom stvaranju, a Krist joj je dao otajstveni značaj ukrepljujući ju u svoje vazmeno otajstvo. Ljudska ljubav okrunjena je Božjom ljubavlju u Isusu Kristu koja joj velikodušno dodaje sve ono što joj po ljudskoj ograničenosti, nesavršenosti i grješnosti manjka da bude onakva kakvu je Bog vidi i želi. Obred ženidbe čini djelatnom sakramentalnu milost, čiji su učinici, shvaćeni u najužem smislu, trajni i isključivi *bračni vez te sakramentalna milost*.³⁴ Ovako o tome piše *Zakonik kanonskoga prava*: »Iz valjane ženidbe nastaje među ženidbenim drugovima veza koja je po svojoj naravi trajna i isključiva; osim toga, u kršćanskoj se ženidbi ženidbeni drugovi posebnim sakramentom okrepljuju i kao posvećuju za dužnosti i dostojanstvo svojega staleža.«³⁵

Sakramentalnost ženidbe usidrena je u nerazrješivom ženidbenom vezu koji po izrečenoj privoli zaručnika pečati sam Bog. Privolom koju izriču zaručnici pred Bogom zbiva se događaj koji, dakako, uključuje zaručnike, ali ih i otajstveno nadilazi. Upravo po privoli zaručnici se ukorjenjuju u otajstvo čija je šifra nerazrješivost.³⁶ Sakrament ženidbe u životima kršćanskih supružnika, koji se ucjepljuju u Krista, donosi Božji neopozivi dar, posredujući posvetnu milost koja zahvaća ranjenu ljudsku narav te ju iscjeljuje od svih posljedica grijeha.³⁷ Pripustivši u svoje zajedništvo Boga, kršćanski supružnici postaju sposobni zaživjeti ljubav, čiju je jedinstvenu kvalitetu opisao sv. Pavao u svome *Hvalospjevu ljubavi* (usp. 1 Kor 13, 1-13).

Ozbiljne izazove oženjenih vjernika, koji život provode između izazova svijeta i borbe za kraljevstvo nebesko, moderan način života dodatno potencira. Kršćan-

³³ GS, br. 48.

³⁴ Usp. A. MATELJAN, Teologija sakramenata u Katekizmu Katoličke Crkve, u: *Bogoslovska smotra* 65(1995.)1, 91-104., ovdje 103.

³⁵ ZKP, kan. 1134.

³⁶ Usp. C. CAFFARRA, Sakramentalna ontologija i nerazrješivost ženidbe, u: R. DODARO (ur.), *Ostati u Kristovoj istini*, 139-150., ovdje 144.

³⁷ Usp. A. TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 692.

ski supružnici nose se s nebrojenim zahtjevima koje pred njih stavlja njihov stalež: omogućiti svojoj obitelji materijalnu sigurnost, pružiti djeci cjelovit odgoj i kvalitetno obrazovanje, biti odgovoran član društvene zajednice, sačuvati bračnu vjernost, oduprijeti se permisivnom mentalitetu društva i dr. Društvo koje upozorava na pogubne posljedice nemoralna i korigira nepoželjno ponašanje svojih članova zamijenilo je popustljivo, epikurejsko društvo čiji su članovi začahureni u vlastite svjetove i ne mare mnogo za kolektivno ćudoređe. Prigode koje pozivaju na herojsko činjenje krjeposti koje se pred suvremenoga čovjeka postavljaju u jednom danu uvelike nadilaze one s kojima su se morali nositi naši preci tijekom cijeloga života. Sebičnost, samoživost, bludnost protiv kojih su se generacije prije naše žestoko borile, nastojale ih nadići ili barem ne širiti sablazan promičući ih javno sada se prihvaćaju kao očekivane osobine. *Homo modernus* prostire stol i postelju imajući u vidu prvotno vlastito zadovoljstvo i toga se ne srami. Čovjekov život sveden je na ovozemaljsko i sve blaženstvo koje se nada primiti mora primiti upravo sada, upravo ovdje.

Bez uporišta u Kristu, kakvo su odabrali sklapajući sakramentalnu ženidbu, kršćanski brakovi ne bi imali mnogo izgleda othrvati se tim izazovima, odustali bi već pred prvim preprekama ili bi se nakon jalove borbe prepustili stihiji i beznađu. Kušnjama koje su neminovne u životu svakoga čovjeka kršćanski supružnici mogu odoljeti neprestano se napajajući s vrela sakramenta ženidbe koji žive. Živeći »u Gospodinu« (usp. 1 Kor 7, 39) svoje bračno poslanje, kršćanski supružnici nezamjenjivi su smjerokaz jedan drugomu prema konačnomu cilju kojem su pošli po krštenju. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* ističe međusobnu potporu koju bračni drugovi jedan drugomu daju u nastojanju osvajanja vrhunca svetosti: »Napokon, kršćanski bračni drugovi djelovanjem sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i imaju dio u misteriju jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve uzajamno se pomažu da postignu svetost u bračnom životu i u primanju i odgoju djece.«³⁸ Prema tomu ženidba je put ostvarenja svetosti, a to znači i spasenja za kršćanske supružnike, odnosno put stjecanja izvorne svetosti i pravednosti čovjeka stvorena na sliku Kristovu, koje je prvi čovjek svojim grijehom izgubio.

Prema nauku Katoličke Crkve, koji je formuliran i u *Zakoniku kanonskoga prava*, sakramentalna narav ženidbe čini ju *jednom* (ženidba se sklapa između jednoga muškarca i jedne žene) i *nerazrješivom* (trajnost do smrti jednoga od supružnika).³⁹ Jednost, nerazrješivost, vjernost, bračna ljubav i otvorenost potomstvu dobra su koja proizlaze iz sakramentalne milosti, no, da tako kažemo, posebnost milosti koju

³⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen gentium« (= LG), u: *Dokumenti*, br. 11.

³⁹ Usp. ZKP, kan. 1056.; F. COURTH, *Sakramenti*, 527.

Bog daruje tim sakramentom ne zaustavlja se samo na navedenom. ⁴⁰ Ženidbena sakramentalna milost uključuje mnogo više: »Ona podrazumijeva božanski život, snagu vječnosti, životno sudjelovanje u tom životu. Ona je pečat i pomazanje, početak i temelj za jedan život, koji, budući da je utemeljen u Bogu postaje vrijedan da ga se živi cijelu vječnost.« ⁴¹

Ideal svetosti koja se živi u braku moguće je ostvariti jer sam je Bog jamac svetosti toga veza. Kako lijepo izriče pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*: »Prava bračna ljubav uzeta je u božansku ljubav te se otkupiteljskom Kristovom snagom i spasonosnim djelovanjem Crkve upravlja i obogaćuje da tako supruge uspješno privede Bogu.« ⁴² Prava ljubav dvoje ljudi, preobražena i posvećena sakramentalnom milošću, postaje cjelovita, sposobna očitovati se kao *eros*, kao *caritas* i kao *agape* te ostvariti se *ad intra* i *ad extra*. Milost na kojoj kršćanski supružnici sudjeluju ne trpi isključivost, usredotočenost na vlastite potrebe. Njihova ljubav izlazi iz granica bračnoga zajedništva ne skrnaveći njegove intime. Kršćanski supružnici svoju ljubav oblikuju po uzoru Kristove ljubavi koja se odriče sama sebe, trpi i umire na križu ne zastajkujući pred vratima smrti, nego ju nadilazi postajući plodonosna i sveobuhvatna. Na takvu ljubav smjera sv. Pavao kada kaže: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sebe predao za nju.« (Ef 5, 25) Riječ upravlja muževima, no ljubav koja se ostvaruje u predaji drugomu i predaji za drugoga ne poznaje granicu spola, dobi i rase. Jedino sebedarna ljubav osposobljuje supružnike da kao *jedno tijelo i jedan duh* posve urone u savršenu razmjenu trojstvene ljubavi koja se odvija u Bogu. Tako na sakramentalnoj milosti njihove ženidbe dijela ima i njihovo potomstvo i šira obitelj, društvena zajednica te u konačnici i cijeli svijet.

Umjesto zaključka

Obitelj je bila i ostaje najvažniji protagonist društva i zato, rečeno riječima sv. Ivana Pavla II., »apostolsko zalaganje vjernika laika u prvom redu mora ići za tim da obitelj postane svjesna svoga identiteta kao prve bazične jezgre društva kao i svoje izvorne uloge u društvu, da bi ona sama postala sve više aktivni i odgovorni protagonist svog rasta i svog sudjelovanja u životu društva« ⁴³.

Kršćanska obitelj nije samoodrživa zajednica, stoga svoje potpuno ostvarenje i prosperitet ima samo u mreži eklezijalnih i društvenih odnosa. Međutim poslanje kršćanske obitelji u svijetu svoju novost, svježinu i krjepkost crpi iz sakramenata

⁴⁰ Usp. A. MATELJAN, Teologija sakramenata u Katekizmu Katoličke Crkve, 103.

⁴¹ I. ANTUNOVIĆ, Milosni učinci sakramenta ženidbe prema K. Rahneru, 363.

⁴² GS, br. 48.

⁴³ IVAN PAVAO II., *Enciklika Christifideles laici*, Zagreb, 1990., br. 40.

Crkve. Iako duhovnost kršćanskih obitelji ima mnoge odrednice i sastavnice,⁴⁴ životno središte duhovnoga rasta kršćanske obitelji predstavlja euharistijsko slavlje: »Euharistija je sam izvor kršćanske ženidbe. Euharistijska, naime, žrtva posadašnjuje savez ljubavi između Krista i Crkve, što je zapečaćen krvlju njegova križa. U toj žrtvi novoga i vječnoga Saveza kršćanski supruzi nalaze izvor iz kojega ključa i iznutra se oblikuje te trajno oživljava njihov bračni savez.«⁴⁵ Radosno slaveći euharistiju u zajedništvu Crkve, obitelj se snažnije *pritjelovljuje* Kristu, a recipročno tom *pritjelovljenju* snaže se i odnosi međusobnoga zajedništva među svim njezinim članovima. Sudjelovanje na euharistijskoj gozbi osposobljuje obitelj za daljnji apostolat, za širenje djelotvorne ljubavi u društvenoj zajednici, a time i u svijetu u kojem žive. Tako milosne darove koji se primaju na slavlju otajstva Kristove otkupiteljske žrtve uživaju svi koji stupaju u odnos s dionicima njegove proslave: »Sakramentalnim sjedinjenjem s Krstom, u intimnosti liturgijske otajstvene zbilje, slavljenička zajednica, Crkva, ne zatvara se u sebe, nego postaje sakrament za čovječanstvo, znak sredstvo spasenja cijeloga ljudskog roda (LG 1), sol zemlje i svjetlo svijeta (usp. Mt 5, 13-16).«⁴⁶

Obitelj je dakle posebna navjestiteljica Kristova evanđelja u svijetu i jedinstveni čimbenik u izgradnji Kraljevstva Božjega na zemlji. Kristovu Radosnu vijest ona pronosi riječima i djelima prvo na ognjištu svoje *domaće, kućne Crkve*,⁴⁷ a potom ju posreduje dalje, u prilikama svijeta u kojima žive, školuju se i rade. Sudjelujući u liturgiji Crkve, a time u novosti Kristova vazmenoga otajstva koje zahvaća sve ljude, obitelj se neprestano iznova otkriva i potvrđuje kao posebno važan subjekt evangelizacije, koji u suradnji s Božjom (sakramentalnom) milošću dalje predaje ono što je i sam primio. Nastojeći obuhvatiti temu prepoznatljivosti kršćanske novosti i prisutnosti u svijetu, a to znači i kršćanske obitelji, Ante Crnčević i Ivan Šaško ističu: »Čini se da bi za društvenu angažiranost vjere bilo veliko osiromašenje kad bismo njezino opravdanje i utemeljenje tražili samo u riječima, nauku – svetopisamskome ili crkvenome. (...) Bio bi to još samo jedan nauk, među tolikima u svijetu. No, još prije nauka i riječi o ljubavi, postoji čin ljubavi, Božje djelo spasenja, djelo očitovano u Isusu iz Nazareta, a koje se svakodnevno oživljava i odjelotvoruje po liturgiji Crkve, vazda-novom činu Božje ljubavi. Valja nam priznati da Crkva nakon dvije tisuće godina ne živi svoje poslanje u svijetu snagom svoje vjernosti nauku koji joj

⁴⁴ Temeljne teološke sadržaje o bračnoj i obiteljskoj duhovnosti vidi u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Zagreb, 2002., osobito br. 12s.

⁴⁵ IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica Familiaris consortio*, Zagreb, 2006., 57.

⁴⁶ A. CRNČEVIĆ, I. ŠAŠKO, *Na vrelu liturgije. Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere*, Zagreb, 2009., 580.

⁴⁷ Usp. LG, br. 11; AA, br. 11.

je (jednom, nekoć) u evanđelju predan, nego *životvornom snagom koju svakodnevno prima iz Božjeg darivanja u ljubavi.*⁴⁸ Ta se životvorna snaga djelatnom snagom sakramentalne ženidbene milosti i suradničkim doprinosom, napose supružnika, na jedinstveni način pokazuje plodnom u kršćanskim obiteljima, a po njima i u svijetu u kojem žive.

⁴⁸ A. CRNČEVIĆ, I. ŠAŠKO, *Na vrelu liturgije*, 581. Kurziv je naš.

» SACRAMENTUM HOC MAGNUM EST.«
ON SOME ASPECTS OF THE FRUITFULNESS OF
THE SACRAMENTAL GRACE OF MARRIAGE

Sani GILJA* – Boris VULIĆ**

Summary: *The sacrament of marriage is the foundation of Christian family from which it receives special strength to become a place of grace for society and the world. Understanding marriage exclusively as the freedom of married partners corrodes the seriousness of marital love from within, which becomes weak against even the slightest challenges. In the background of such an understanding lies the glorification of individual's ego, which entails a negative attitude towards the traditional understanding of Christian marriage. The article shows that the celebration of the sacrament of marriage, which includes all the good and noble that a culture has introduced as a sign of the social and legal importance of marriage, places the nature of marriage in a completely new sacramental and sacred context. This horizon reveals an essential internal connection of marriage with all sacraments of the Church, especially the Eucharist. Continually strengthened by the Eucharist, the sacramental grace of marriage becomes active and fruitful not only in the form of eros, but mostly as an agape, as love that invites a person to die to themselves in order to truly realize oneself in marriage and family communion. The article seeks to help Christian spouses in modern temptations, to cooperate more seriously with the grace of the sacrament of marriage, with full awareness of the theological identity of a Christian family, thus becoming a unique and indispensable sign of Christ's mystical love for the Church.*

Keywords: *the sacrament of marriage, marriage, family, Eucharist, holiness, mission.*

* Sani Gilja, dipl. teol., univ. spec. theol., A. Mihanovića 11, 32100 Vinkovci, Croatia, sanimarija@gmail.com

** Asst. Prof. Boris Vulić, Ph. D., Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, vulic@me.com